

HỌC VIỆN THÁNH GIUSE – DÒNG TÊN VIỆT NAM

Bộ môn: Phương pháp học tập và nghiên cứu
Giáo sư hướng dẫn: Micae Trương Thanh Tâm, S.J.

Con người là cây sậy có suy tư

Học viên thực hiện: Giuse Nguyễn Văn Chiến, S.J.
Email: joschiensut@gmail.com

Tháng 12 năm 2021

Đại ý: Bài viết đi tìm hiểu và phác họa một phần nào về bản chất và thân phận của con người theo quan điểm của Blaise Pascal, qua câu nói: “Con người là một cây sậy, thứ yếu ớt nhất trong tự nhiên, nhưng là cây sậy có suy tư.” Bài viết sẽ triển khai và trình bày lần lượt về bản chất và thân phận con người. Trước nhất, bản chất mỏng dòn, yếu đuối, hữu hạn của con người thể hiện qua tiên đề “con người là một cây sậy, thứ yếu ớt nhất trong tự nhiên”. Sau cùng là thân phận đau khổ, bất hạnh của con người và cách thức con người giải phóng mình qua tiên đề “là cây sậy có suy tư”.

Từ khóa: Pascal, cây sậy, suy tư, tư tưởng, bản chất và thân phận con người.

Blaise Pascal nổi tiếng là một thần đồng toán học, nhà khoa học xuất chúng. Tuy nhiên, ông còn là một triết gia với những tư tưởng sâu sắc. Một trong những mối bận tâm lớn trong cuộc đời ông là con người ở đâu trong vũ trụ bao la này? Những câu hỏi hiện sinh về đâu khổ, sự vĩ đại của con người luôn khiến ông không ngừng suy tư và khao khát đi đến tận cùng của vấn đề, mong vén mở được một phần nào cho cái “trí không yên” của mình. Ông đã suy tư cho đến lúc cuối đời, ngay cả khi nằm trên giường bệnh. Những suy tư của ông nhiều và sâu sắc, chúng như những mảnh ghép của một bức tranh mang trong mình hơi thở và dư vị của kiếp sống con người. Những mảnh ghép ấy là những mảnh giấy vụn, rời rạc ghi lại tư tưởng một cách vội vã, vì Pascal sợ chúng sẽ vượt mắt.¹ Đó chính là sự rung động của một tâm hồn không bao giờ chịu ngủ yên, vì còn miệt mài truy tầm chân lý và khát khao sự thật, mà ở nơi đó, các tư tưởng lóe lên một cách tự nhiên như những dòng tâm sự tản mạn của một con tim không ngừng truy vấn “Con người là ai? Con người là gì trong vũ trụ này? Mang thân phận đau khổ, bất hạnh nơi mình thì “Cái gì làm cho con người trở nên vĩ đại?”

Từ khi con người ý thức và nhận ra mình xuất hiện trên mặt đất này, con người vẫn luôn đau đáu một nỗi niềm về chính “bản thân con người” và không bao giờ thấy được thỏa mãn. Từ trong sâu thẳm, con người vẫn thấy thiếu vắng một cái gì đó. Chính cái thiếu vắng, cái không được thỏa mãn ấy cứ sục sôi trong lòng biết bao triết gia từ cổ chí kim và thôi thúc họ đi tìm chân lý. Pascal cũng là một con người như thế. Ông đã lấp đầy cái thiếu vắng bằng một điểm tựa duy nhất và vững bền là niềm tin tôn giáo² mà cuộc trải nghiệm thiêng liêng năm 1654 đã tạo nên khúc ngoặt, hướng dẫn toàn bộ phần còn lại cuộc đời ông để giải thích cho vấn nạn về con người.³

---

¹ Blaise Pascal, *Pensées* (England: Penguin Books, 1995), revised edition, trans by A. J. Krailsheimer, xviii.

² Cf. David E Cooper, *Các trường phái triết học trên thế giới*, trans. Lưu Văn Hy và nhóm Trí tri (Hà Nội: Nhà xuất bản Văn hóa thông tin, 2005), 226.

³ Charles M. Natoli, *Fire in the Dark*, Essays on Pascal's *Pensées* and *Provinciales*, Rochester Studies in Philosophy (UK: University of Rochester Press, 2005), 110. Kindle.

Ông sử dụng niềm tin tôn giáo như công cụ chính để khám phá những tư tưởng từ thẳm sâu tâm hồn mình.⁴ “Chuyển từ việc biết con người đến biết Thiên Chúa” là một trong những tiêu đề ông viết xuống trong *Pensées* (x. 193 -202). Đây cũng chính là bối cảnh để tìm hiểu bản chất và thân phận của con người trong câu nói nổi tiếng của ông: “Con người là một cây sậy, thứ yếu ớt nhất trong tự nhiên, nhưng là cây sậy có suy tư⁵” (200).⁶

Trước hết, bàn về bản chất con người, Pascal đã mượn hình ảnh cây sậy để diễn tả. Câu hỏi đặt ra là: tại sao là cây sậy mà không phải là thứ khác? Vì nó là “thứ yếu ớt nhất trong tự nhiên”, Pascal đã trả lời như thế. Pascal ý thức được vị trí của con người ở đâu trong vũ trụ bao la này (x. 199). Cái mênh mông của tự nhiên, cái bao la của không gian và cái vô tận của thời gian bao trùm lên tất cả và lấp đầy con người với sự kinh sợ (x. 201). Con người ấy chỉ là một tạo vật nhỏ bé được đặt vào trong đó chứ không phải mang hết nó vào mình và cũng chẳng bao giờ lấp đầy được nó. Việc nhận ra mình như thế, không phải là cái cớ để mặc cảm hay oán trách, nhưng nhận ra bản thân con người là duy nhất và là một phần của vũ trụ. Cái duy nhất ấy chính là bản chất mỏng dòn, yếu đuối, mong manh và giới hạn (về mặt lí trí) của con người.

Làm sao để biết được điều ấy? Pascal mời con người hãy xem xét tự nhiên và nhìn vào chính mình, xem liệu có một tỷ lệ nào không giữa con người và tự nhiên? (x. 199) Con người sẽ nhận ra mình giới hạn, con người chỉ là một cái gì đó chứ không phải là tất cả. Con người giới hạn về mọi khía cạnh và đứng giữa cái vô tận và hư vô. Pascal nói tiếp: “Chúng ta đang trôi nổi trong một phạm vi rộng lớn, luôn trôi dạt một cách bất định, bị thổi qua bay lại;

---

⁴ Blaise Pascal, https://www.meteorologiaenred.com/vi/blaise-pascal.html#Periodo_filosofico_y_religioso, truy cập 15/12/2021.

⁵ Trong bài viết này, tác giả sẽ dùng cả hai từ “suy tư” và “tư tưởng” chuyển dịch cho từ “thinking” để phù hợp với mạch của từng câu văn.

⁶ Các tham chiếu số theo qui ước trong “Krailsheimer”.

bất cứ khi nào chúng ta nghĩ rằng chúng ta có một điểm cố định mà chúng ta có thể bám vào và thực hiện nhanh chóng, nó sẽ dịch chuyển và bỏ chúng ta lại phía sau... Không có gì đứng yên đối với chúng ta. Đây là trạng thái tự nhiên của chúng ta và là trạng thái trái ngược nhất với khuynh hướng của chúng ta.” (199) Vậy nên, sự giới hạn ấy của con người được diễn tả qua chính hình ảnh cây sậy yếu ớt phát phơ trước gió. Cây sậy ấy vẫn phải chấp nhận một thực tế là nó không thể vượt ra ngoài cái giới hạn của nó và phải cúi mình trước những cái vĩ đại bên ngoài bao bọc, ôm trọn cả nó.

Tuy vậy, con người dù yếu ớt thì nó vẫn chủ động chuyển động, chứ không chịu phảng qua phát lại chỉ vì cơn gió. Tại sao vậy? Vì cái bản chất ấy cần phải được biểu hiện ra bên ngoài nơi thân phận bằng hành động, thế nên Pascal cũng viết: “Bản tính con người là động; tĩnh hoàn toàn là cái chết” (641).

Cái động ấy mà Pascal muốn nói tới chính là cái ý nghĩa của hình ảnh “cây sậy có suy tư.” Điểm tới mà Pascal muốn nhắm là “suy tư”. Nhờ suy tư mà con người nhận ra thân phận đau khổ của mình (x. 114, 117). Khi nhận ra thân phận đau khổ của mình thì con người cũng biết suy tư để giải phóng mình khỏi đau khổ. Và như thế con người đạt được sự vĩ đại của mình (x. 114). Theo Pascal, đau khổ không phải là thứ gì ghê gớm, nhưng đau khổ lại giúp con người nhận ra phẩm giá của mình; như thế, suy tư chính là nơi trú ngụ cho mọi phẩm giá của con người (x. 759). Pascal khẳng định: không phải trong không gian mà con người phải tìm kiếm phẩm giá của mình, mà là trong trật tự suy tư (x. 113).

Ông đề cao vai trò của suy tư nên ông tiếp tục khẳng định: để giết một cây sậy thì không cần cả vũ trụ, chỉ cần một giọt nước, một làn gió nhẹ thôi cũng đủ làm nó tan biến, vô hữu; nhưng ngay cả khi vũ trụ giết nó thì nó vẫn vĩ đại hơn kẻ giết nó, vì nó biết nó đang chết, tức là có suy tư qua việc biết mình đang chết, còn vũ trụ thì không (x. 200). Thế nhưng nó chỉ tan biến đi cái vỏ vật chất hay thể lý thôi chứ không phá hủy được tư tưởng, tư tưởng là

cái làm cho nó bất tử và nó là phần tinh thần.⁷ Tuy vậy, cái bất tử này không phải là cái thể hiện ước mong vượt trên hay bằng Đấng Tạo Hóa cho bằng sự bất tử này chính là sự xuất chúng, sự sắc sảo trong tư tưởng⁸. Vì con người vẫn ý thức sự giới hạn, mỏng manh của mình và là thụ tạo mà thôi.

Cái suy tư hay tư tưởng là cái quý nhất của con người. Con người ở trong vũ trụ nhưng con người hơn vũ trụ nhờ có khả năng nhận biết, hiểu và giải thích được về nó; trong khi đó, vũ trụ không làm được điều này (x. 200). Vì thế, Pascal viết: “Bằng không gian, vũ trụ bao quanh và nuốt trọn tôi như một hạt bụi; bằng tư tưởng, tôi nắm bắt nó.” (113) Đối với Pascal, con người là vĩ đại và đau khổ. Con người là đau khổ vì vốn dĩ là vậy, nhưng con người là vĩ đại vì con người biết mình đau khổ (x. 122). Đau khổ là bằng chứng cho sự vĩ đại của con người và đến lượt mình, sự vĩ đại lại chỉ ra sự đau khổ của con người trong một mối quan hệ biện chứng bất tận.⁹ Trong mối quan hệ ấy, suy tư chính là gạch nối và làm cho con người trở nên vĩ đại (x. 759). Với Pascal, không còn hình ảnh nào có thể diễn tả được hết cái đau khổ và vĩ đại của con người qua “cây sậy có suy tư”.

Với câu nói nổi tiếng ấy thôi, Pascal đã cho thấy được cái đau khổ, khôn cùng của con người nhưng đồng thời cũng chỉ cho con người thấy mình vĩ đại. Ông không hạ thấp phẩm giá con người nhưng ông trân quý sự vĩ đại của con người. Con người là giới hạn, đau khổ nhưng biết mình đau khổ thì con người nhận ra tính ưu việt của mình trên tự nhiên (x. 200). Sự thức tỉnh của suy tư làm cho sự hiện hữu của con người trở nên cao cả. Sống hay chết, tồn

---

⁷ Cf. Leslie Armour, *Infini Rien, Pascal's Wager and the Human Paradox* (Southern Illinois University Press, 1993), 28. Kindle.

⁸ Con người chỉ là một cây sậy, yếu nhất trong tự nhiên, nhưng nó là một cây sậy suy nghĩ. Blaise pascal, <https://vi.public-welfare.com/4331990-man-is-only-a-reed-the-weakest-in-nature-but-it-is-a-thinking-reed-blaise-pascal>, truy cập 18/12/2021.

⁹ William Wood, *Blaise Pascal on Duplicity, Sin and the Fall*, Changing paradigms in Historical and Systematic Theology, (UK: Oxford University Press, 2013), 6.

tại hay tan biến, đau khổ và vĩ đại, tất cả nằm trong bàn tay con người. Và suy tư chính là chìa khóa giải phóng con người. Pascal không chỉ dừng lại ở đó, ông còn đi xa hơn nữa. Từ việc nhận thức được bản chất và thân phận của con người, cụ thể là từ chính mình, ông khuyến khích con người hãy và phải suy tư, khi suy tư rồi thì hãy hành động, và như thế mới đem lại giá trị, ý nghĩa cho cuộc sống.

Cuộc sống con người thời Pascal cũng như hôm nay, thay vì nhìn nhận thân phận đau khổ, khốn cùng và phải chết để tìm phương thế cứu chữa thì con người lại né tránh, thờ ơ. Con người tìm tới sự giải trí như là một cứu cánh của họ (x. 132-139). Họ đắm mình trong những sự giải trí để quên đi thực tại. Họ thực sự không dám đối diện và không chấp nhận cái thân phận đau khổ của mình. Vì thế, khi “họ không thể chống lại được cái chết, cái đau khổ, cái ngu dốt” thì “để được hạnh phúc, họ đem chúng vào đầu của mình và chẳng thêm suy nghĩ về chúng.” (133) Con người lười suy tư đã lấy vui chơi giải trí làm bình phong để che đậy sự thật mà họ muốn làm ngơ.

Làm ngơ hay dửng dưng là cách thế con người đang “đánh mất hữu thể mình và nguy cơ đời đời khốn cùng hoàn toàn đi ngược lại tự nhiên” (427). Để chạy trốn sự đau khổ, con người còn tự lừa dối chính mình và người khác. Nguyên nhân của sự lừa dối ấy chính là sự tự ái, chỉ biết yêu mình và lưu ý tới mình (x. 978). Nhất là ngày nay, con người tự an ủi và ru ngủ bản thân và cướp đi cơ hội được trở nên vĩ đại của chính mình. Con người tự tẩy não mình cách tinh tế và còn ra sức tán dương. Đây chính là một sự bóc lột thảm hại và táo tợn nhất mà con người đang thực hiện với chính mình. Chẳng có gì đau khổ hơn cho bằng chính con người tự bóc lột mình. Họ bảo là họ đang sống cho hiện tại, nhưng thật ra họ đang né tránh. Họ không sống trong giây phút hiện tại, vì họ không quen đối diện với thực tại. Nhưng Pascal khuyên “con người đừng bao giờ làm như thế” (47).

Pascal đóng lên một hồi chuông tỉnh thức cho con người ngày xưa cũng như ngày nay: con người cần suy tư, con người phải suy tư và con người phải biết sử dụng suy tư để sống cuộc sống tươi đẹp hơn, ý nghĩa hơn không chỉ cho bản thân mà còn cho và giúp người khác nữa, đặc biệt là trong một xã hội luôn loại trừ niềm tin tôn giáo. Từ việc nêu ra cái bản chất và thân phận đau khổ của con người (cái mà Pascal gọi là biết mình), ông tiếp tục đi đến khẳng định: có Thiên Chúa thì con người hạnh phúc; không có Thiên Chúa, con người sẽ đau khổ (chuyển sang biết Thiên Chúa). Nhận biết có vị Thiên Chúa ấy là nhờ sự suy tư. Từ đó, ông tiếp tục đưa ra “cuộc đánh cược” của mình vào Thiên Chúa. Những tư tưởng sâu sắc, thâm thúy này của ông chắc chắn vẫn còn nguyên giá trị cho con người thời này.

Thư mục tham khảo

Armour, Leslie. *Infini Rien, Pascal's Wager and the Human Paradox*. Southern Illinois University Press, 1993. Kindle.

Blaise Pascal. n.d. https://www.meteorologiaenred.com/vi/blaise-pascal.html#Periodo_filosofico_y_religioso.

Con người chỉ là một cây sậy, yếu nhất trong tự nhiên, nhưng nó là một cây sậy suy nghĩ, Blaise pascal. n.d. <https://vi.public-welfare.com/4331990-man-is-only-a-reed-the-weakest-in-nature-but-it-is-a-thinking-reed-blaise-pascal>.

Cooper, David E. *Các trường phái triết học trên thế giới*. Translated by Lư Văn Hy và nhóm Trí Tri. Hà Nội: Nhà xuất bản Văn hóa thông tin, 2005.

Natoli, Charles M. *Fire in the Dark*. University of Rochester Press, 2005. Kindle.

Pascal, Blaise. *Pensées*. 2. Translated by A. J. Krailsheimer. Penguin Books, 1995.

Wood, William. *Blaise Pascal on Duplicity, Sin and the Fall*. Oxford University Press, 2013. Kindle.